

LANGERJEVA VILA /
ZGOOBA PROSTORA.
STAVBE IN MESTA

POD POVRŠJEM VILE SE SKRIVA ZGOOBA

2

1

1

2

2

2

2

2

2

2

2

Žarno grobišče

Med Kamniško in Mladinsko ulico ter južno od slednje je območje še ne v celoti raziskanega in zamejenega prazgodovinskega žarnega grobišča, ki izpričuje eno od prvih gostejših naselitev na območju Maribora.

Grobišče je bilo delno raziskano v letih 1902–1903, pri čemer je bilo predvsem severno od današnje Mladinske ulice odkritih nekaj sto grobov iz zadetja 1. tisočletja pr. n. št. (približno 1000–800 pr. n. št.). V njih je med drugim izpričano tudi razdeljevanje nekaj grobov pri gradnji ceste in vile Langer leta 1843.

V žarnih grobovih s keramičnimi žarni so bili pridani razni tipi končne posode, orodja in razmeroma skromni, večinoma nakitni bronasti predmeti. Med posebnosti sodijo glinasti kipec z vrezanim oblacišom, amfora z bronastimi gumbi ter koščki zlata in železa. Najdbe hrani Pokrajinski muzej Maribor, načrti raziskav pa je žal založen. Arheološke raziskave so spremljale tudi aktualno obnovo vile Langer, pri čemer sta bila znotraj objekta pod hodno površino med drugim odkrita in raziskana tudi prazgodovinska žarna grobiša, pred vhodom v objekt pa še dva.

Najdbe

1 |

Obnova vile Langer, prazgodovinski žarni grob št. 3 med arheološkimi raziskavami, februar 2025 (Foto: Aljaž Šinkovšek, arhiv Škupina STK)

2 |

Najdbe iz pomno bronastodolnih žarnih grobov, arheološke raziskave 1910–1913 (Foto: Tomo Javornik, arhiv Pokrajanskega muzeja Maribor)

Joseph Langer

Joseph Langer (1787-1851), češkega rodu, je bil v prvi polovici 19. stoletja lastnik steklarne oz. glažute v Jospoldolu na Pohorju. Pohorske glažute so bile pomemben del lokalne industrijske dediščine tistega časa, prav jospodski izdelki pa so bili cenjeni po vs svetu. Po tragični smrti sina edincina je Langer steklarno in posestvo v Jospoldolu prodal in se leta 1843 preselil v Maribor.

LANGERJEVA VILA / ZGODBA PROSTORA, STAVE IN MESTA

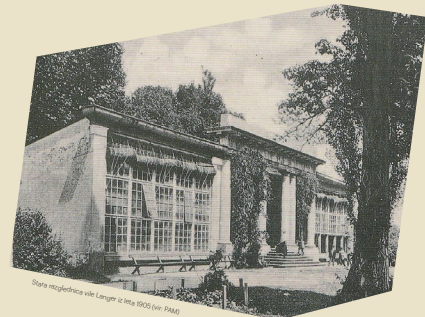
JOSEPH LANGER: VILA KOT UMIK V NARAVO

Fotografija prvine vile Langer (vir: FAM)

Izvir iz Mestne Mape Ljubljane 1870 (vir: Republika Slovenija)

Stara fotografija vile Langer iz leta 1905 (vir: FAM)

Vila Langer z parkom, slika iz leta 1905 (vir: FAM)

Jospodol, glažuta, fotografija iz začetka 20. stoletja (vir: spleti)

Poletna rezidenca

Sredi polja, v bližini nekdanjega mestnega pokopališča, je kot svojo poletno rezidenco dal zgraditi klasično vilo sredi štirih hektarje velikega parka med današnjo Mestno ulico na severu, Gregorčičevo na jugu, Strossmayerjevo na vzhodu in Kajuhovo ulico na zahodu.

Park je bil obdan z živo mejo in urejen v značilnem krajinskem slogu z vjugastimi peščinami potmi ter domačimi in eksotičnimi drevesi (platane, lpe, javorji, črni bori, jekovje ipd., iz tega časa je še danes ohranjena platana ob tribuni stadiona Ljudski vrt, ki je najstarejša platana na levem bregu mesta).

Pri tovnosti parkovni ureduje igre za posnemanje narave s kombiniranjem drevesnih in gromovnih skupin, tratinj jask in vodnih površin, kar je značilnost angleškega parka. Predstavlja je prvi večji park v mestu, saj je bil urejen 50 let pred Mestnim parkom.

Vila, ki je delo neznanega avtorja, je bila zasnovana kot priložnostna stanovanjska stavba. Na južni strani vile, ob klasičistični stebriščni loggi, kjer je bil tudi glavni vhod, sta bila na obeh straneh urejena velika prostora za vzgojnije in prostimrejnije eksotičnih rastlin (oranžerije), ki sta bila proti parkovni strani odprta z velikima zastekljenima površinama.

Združitev stanovanjskega dela in oranžerije oz. zimskega vrtja v enem objektu predstavlja edinstvenost v slovenskem prostoru, pa tudi širše.

Prostor, ki ga danes poznamo kot Ljudski vrt, je bil torej v 19. stoletju in vse do druge svetovne vojne razdeljen na dve izrazito različni funkcionalni enoti, na zahodnem delu je stala vila Langer z obsežnim parkom, na vzhodnem delu pa staro mestno pokopališče, preseljeno iz Slončkovskega trga in aktivno v obdobju med letoma 1783 in 1837. Pokopališče je bilo leta 1941 dokončno ukonjeno, predvidena ureditev parka pa zaradi vojne ni bila realizirana. Danes je na celotnem območju športna infrastruktura.

Fotografija prvine vile Langer (vir: FAM)

Vzponi tlorisa prvine vile Langer (vir: Arhitektura Frída Friedlgerja in Milka Czevlja v obdobju Maribora, Rudniškega raziskovalnega inštituta, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za arhitekturo, mentor doc. dr. Zvezdana Džur, 2004/2005)

LANGERJEVA VILA /
ZGOBOVA PROSTORA,
STAVBE IN MESTA

OD ZASEBNE VILE DO MESTNEGA PROSTORA IN OTROŠKEGA ZAVETIŠČA

Joseph Langer je umrl leta 1851. V svoji oporoki
je izrazil željo, da bi bil park dostopen vsem
meščanom za preživljanje prostega časa. Njegova
vdova Katarina Langer je zato vilo s parkom leta
1874 prodala mestni občini.

Pomembna parkovna površina

Maribor je tako skoraj sočasno z novim Mestnim
parkom dobil tudi pomembno javno parkovno
površino. Posej je zaradi odprtosti za javnost dobila
ime Volksgarten, leta 1919 pa je bila preimenovana
v Ljudski vrt.
Po letu 1874 so v vili Langer uredili restavracijo,
ko pa so večino parka v prvi četrtini 20. stoletja
preuredili v športna igrišča, sta prostora oranžerije
in restavracije izgubila pomen. Mestna občina
se je zato odločila, da stavbo preuredi za novo
namembnost.

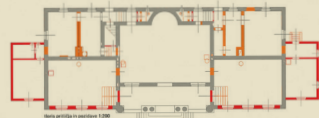
Prenovo so v letih 1926-1931 zaupal arhitektu
Mouu Csikjeu (1879-1945), ki v Mariboru spada
med najpomembnejše arhitekta svojega časa in
je s svojim ustvarjanjem pomembno prispeval k
urbanistični in arhitekturni podobi mesta. Pripravi
je več načrtov za adaptacijo oz. dograditve vile.
Prvotni načrt je obsegal preureditev vile v dnevno
otroško zavetišče, kar je posledično pomenilo
opustitev velikih zasteklenih površin nekdanjih
rastlinjakov oz. oranžerij. Svetle površine so poizdali
in vzpostavili okenske odprtine, prizidali manjša
prtiščna prizidka in ohranili prvotno klasično
stebriščno loggio.

Vila je bila spremenjena v otroško zavetišče, načrt (z leve fasade,
druga polovica 30. let 20. stoletja (vir: PAM))

Vila je bila spremenjena v otroško zavetišče, načrt (z leve fasade,
druga polovica 30. let 20. stoletja (vir: PAM))

Spremenjena fasada ob spreminjen namembnosti oz. ulce v otroško zavetišče.
Vir: Arhitektura Fritzja Friedligerja in Mátiasa Csikjeja v objem območju Maribora, Študijskega raziskovalnega
instituta v Ljubljani, Fakulteta za arhitekturo, mentor doc. dr. Zvezka Dusi, 2004/2005

1928-1931

Leta 1928 je mestna občina sklenila, da stavbo nadzida, saj se je otroško zavetišče spremenilo v Mladinski dom, kjer so bili otroci stalno nameščeni. Po načrtih Czeikeja so med leti 1928-1931 vilo nadzidali za nadstropje, na severni strani dodali vhodni stopniščni prizidek, na južni pa trikoten timpanon nad stebriščno loggijo.

LANGERJEVA VILA /
ZGOĐBA PROSTORA,
STAVBE IN MESTA

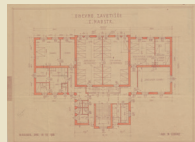
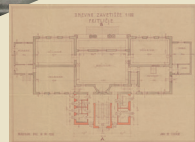
MLADINSKI DOM –
CZEIKEJEVA ARHITEKTURNA
PREOBRAZBA VILE

Fotografija Mladinskega doma, 1932 (arh. FAM)

Načrta severna in južna fasada, 1928 (arh. FAM)

Tloris pritličja in nadstropja za mladinski dom, 1928 (arh. FAM)

*Prilagoditev
obstoječi zasnovi*

V pritličju Mladinskega doma so bile jedilnica in učilnica, v nadstropju pa spalnice in drugi pomožni prostori. Pri oblikovanju se je Czeike diskretno prilagodil obstoječi zasnovi stavbe, jo likovno nadgradil, ob tem pa ohranil njen klasiistični značaj. Sočasno je arhitekt na južni strani vile uredil tudi park z bazenom v njeni centralni osi in geometrično koncipirano zasaditev, ki je bila skladna s simetrično zasnovo vile.

Vila je kot Mladinski dom delovala vse do leta 1951 (v času druge svetovne vojne je bila zavetišče nemških otrok).

LANGERJEVA VILA /
ZGOBNA PROSTORA.
STAVBE IN MESTA

PARK POSTANE PROSTOR ZA ŠPORT IN DRUŽENJE

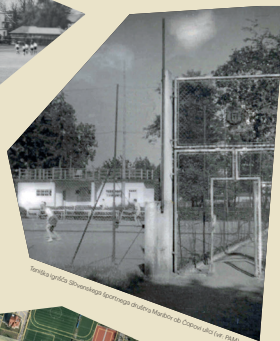
Opazni vrt, 1950 (arh. PAM)

Opazni vrt 20-90 let 20. stoletja (arh. PAM)

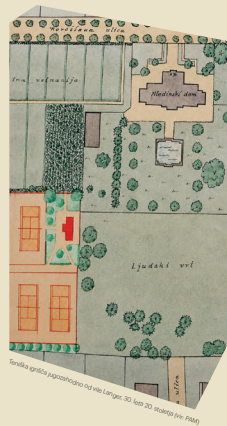
Priloge nogometni parkovi v Ljudskem vilo, v središču pri vili Langerje, varstvo pred drugo svetovno vojno (arh. PAM)

Teniska igrališča slovenskega športnega društva Maribor ob Črniški ulici (arh. PAM)

Nadstropje v planu iz leta 1958, umrežen na načrtu DOP jedrnatnega stanja (arh. PAM)

Teniska igrališča jugoslovanske vilo Langerje, 30. leta 20. stoletja (arh. PAM)

Urejanje športnih igrišč

Po letu 1951 so vilo iz Mladinskega doma po načrtih mariborskega arhitekta Milana Černigoja (1912-1978) preuredili v restavracijo s plesiščem v pritličju in v prostore mariborskega športnega društva Branik v nadstropju. Restavracija je imela v parku ob bazenu gostinski vrt.

Leta 1958 so pritličje z gradnjo novega pritličnega prizidka ob severozahodnem vogalu vile po Černigojevih načrtih preuredili v gostinsko šolo. Od selitve šole leta 1962 na novo lokacijo do aktualne prenove so imeli v prostorih vile sedel športna društva, do 90. let 20. stoletja pa je v pritličju vztrajala tudi restavracija. Na parkovnih površinah so po prvi svetovni vojni postopoma začeli urediti športna igrališča (nogomet, tenis, telovadba ipd.), pri čemer so posekali oz. odstranili tudi večino dreves.

Kulici leta 1925 so jugovzhodno od vile v vzhodnem delu parka zgradili nogometno igrališče s pokrito leseno tribuno. Med drugo svetovno vojno je veliko opustošenje na tem območju povzročilo zavrnitev bombardiranja. V knjižici *Villa Langer - Ljudski vrt* 1943-1953, ki jo je leta 2001 izdala Slovensko-česka liga je navedeno naslednje: »... potem je tudi usoda prvega mariborskega parka prispodoba brezčutnosti za kulturno dedščino. Ljudski vrt je značilen primer zmagaje športa nad kulturo.«

Načrti severne in južne fasade, 1958 (arh. PAM)

Načrt prizidka iz leta 1958 (arh. PAM)